

BALANDIS 2021

Esamos situacijos apžvalga

Lietuvos vystomojo
bendradarbiavimo veiklos
stiprinimo iššūkiai ir prielaidos

Paruošė Julius Zubė ir Miglė Petrauskaitė
„Kurk Lietuvai“ 2021

TURINYS

Paskirtis	3
1 skyrius. Vystomasis bendradarbiavimas Europos Sąjungoje	4
Trumpa apžvalga	5
ES VB veikla 2021-2027 m. laikotarpiu	6
VB Finansavimo priemonė: NDICI	7
Apibendrinimas	13
2. Lietuvos patirtis ES vystomojo bendradarbiavimo veiklose	14
Trumpa apžvalga	15
Vystomojo Bendradarbiavimo tikslai ir prioritetai	16
Įstatymas ir TVP	16
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa	17
Prezidentūra	18
ES vykdyta VB veiklos galimybių studija	19
Tikslingas gebėjimų stiprinimas	20
Apibendrinimas	21
Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veikla	22
Dvynių programos	22
Netiesioginio valdymo projektai	26
Papildomos galimybės: NDICI, „Team Europe“, Praktikų tinklas	27
Apibendrinimas	28
3. Iššūkiai	30
Iššūkis #1: CPVA įgaliojimų trūkumas	32
Iššūkis #2: Vizijos ir strateginio požiūrio stoka	33
Iššūkis #3: Nenuosekli Informacijos sklaida	35
Iššūkis #4: Riboti ištekliai	36
Santrauka	37
4. Sėkmės prielaidos	38
Vienos įstaigos principas	39
Apibendrinimas	41
Išvados	42
Bibliografija	45

PASKIRTIS

Atlikdami Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklos apžvalgą, siekiame išgryninti tam tikras šios veiklos stiprinimo prielaidas bei iššūkius. Europos Sąjungoje šiuo metu vyksta svarbūs pokyčiai, kurie lems pakitusį programavimo procesą, todėl yra svarbu suprasti, ką šie pokyčiai reikš Lietuvai. Vykdydami šių naujų procesų apžvalgą (**1 skyrius**) bei gilindamiesi į Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo patirtį (**2 skyrius**), siekiame suprasti, kokios kliūtys šiuo metu trukdo Lietuvai gerinti savo VB veiklą (**3 skyrius**). Įvertinę šias kliūtis, įvertiname ir siūlomą sprendimą, galimai padėsiantį Lietuvai maksimaliai išnaudoti vystomojo bendradarbiavimo atnešamą naudą valstybei (**4 skyrius**).

1

Vystomasis bendradarbiavimas Europos Sąjungoje

TRUMPA APŽVALGA

Misija: Vystymosi politika yra viena pagrindinių Europos Sąjungos (ES) išorės politikos sričių. 2020 m. duomenimis, ES išlieka didžiausia pasaulyje paramos vystymuisi teikėja [1]. Vykdydama vystomojo bendradarbiavimo (VB) politiką, ES yra įsipareigojusi **mažinti skurdą pasaulyje bei skatinti besivystančių ir skurdžiausių šalių ekonominį bei socialinį vystymąsi** nuosekliai jas integruodama į pasaulio ekonomiką, užtikrindama tvarų šių šalių vystymąsi bei skatindama demokratiją, žmogaus teises ir įstatymo viršenybę [2]. Šį įsipareigojimą numato 2017 m. priimtas Europos konsensusas dėl vystymosi bei 2009 m. Lisabonos sutartis [3]. Teikdama pagalbą besivystančioms šalims, ES taip pat savo veiklą derina su Jungtinių Tautų (JT) 2030 m. Darnaus vystymosi darbotvarke bei Paryžiaus susitarimu dėl klimato kaitos [3].

Politikos formavimas: ES vystomojo bendradarbiavimo politiką formuoja **Europos Komisijos** Tarptautinių partnerysčių generalinis direktoratas (**DG INTPA**, anksčiau vadinamas DG DEVCO), o ją įgyvendinti padeda ir kitos ES institucijos—Humanitarinės pagalbos ir civilinės saugos (DG ECHO) bei Kaimynystės ir plėtros (DG NEAR) generaliniai direktoratai, Europos išorės veiksmų tarnyba, ES atstovybės visame pasaulyje, ES valstybės narės, nevyriausybinių organizacijos [4].

Tikslai: Komisija bendru sutarimu sau kelia kelis esminius tikslus:

- Vykdyti Jungtinių Tautų 17 tvaraus vystymosi tikslų
- Skatinti demokratiją, teisinę valstybę ir pagarbą žmogaus teisėms besivystančiose šalyse
- Užtikrinti tvarų progresą ekonominėje, socialinėje ir aplinkosaugos srityse besivystančiose šalyse
- Efektyvinti paramą vystymuisi stiprinant vyriausybės bendradarbiavimą [4]

Partneriai: ES bendradarbiauja su **150 šalių partnerių** Afrikoje, Lotynų Amerikoje ir Karibuose, Azijoje ir Ramiojo vandenyno regione, taip pat su pilietine visuomene ir tarptautinėmis organizacijomis. Be finansinės pagalbos teikimo ir dialogo su šalimis partnerėmis, ES taip pat atlieka tyrimus ir vertinimus, siekdama užtikrinti, kad pagalba vystymuisi būtų naudojama tikslingai [5].

ES VB VEIKLA 2021-2027 M. LAIKOTARPIU

DG INTPA Partnerystės

DG INTPA aktyviai bendradarbiauja su ES valstybėmis narėmis, formuoja tarptautines partnerystes su trečiosiomis šalimis bei padeda besivystančioms šalims siekti darnaus vystymosi tikslų šiose srityse [6]:

- Klimatas ir „žaliasis kursas“ [7]
- Skaitmenizacija [8]
- Tvari plėtra ir darbo vietų kūrimas [9]
- Migracija ir priverstinis perkėlimas [10]
- Žmogiškųjų išteklių plėtra, taika ir demokratinis valdymas [11]

„Team Europe“ iniciatyvos

„Team Europe“ sąvoka gimė COVID-19 kontekste siekiant apibūdinti šalims partnerėms teikiamą **kolektyvinę pagalbą** susidoroti su pandemijos iššūkiais. Tuo pačiu metu, „Team Europe“ iniciatyvomis siekiama didinti ES matomumą VB srityje [12].

Šiuo metu Europos Komisija intensyviai dirba su valstybėmis narėmis siekdama plėsti „Team Europe“ iniciatyvą į tam tikras ES išorės veiksmų sritis 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu. Visų pirma, tai apima „Team Europe“ iniciatyvų koncepciją — **didelio masto projektus, skirtus didinti ES matomumą** bei pozicionuoti Europą kaip prioritetinę vystomojo bendradarbiavimo partnerę kitų šalių-partnerių akyse [12].

Viešojo sektoriaus ekspertizė

- **Dvynių programos:** Analogiškų valstybinių institucijų bendradarbiavimas ir dalijimasis gerosiomis praktikomis.
- **Netiesioginio valdymo projektai:** Finansavimo programos, kurias įgyvendina nacionalinės valdžios institucijos ES viduje ar už jos ribų, tarptautinės organizacijos ar ES šalių vystomojo bendradarbiavimo agentūros.
- **TAIEX:** Trumpalaikė Europos Komisijos techninės pagalbos ir keitimosi informacija priemonė. TAIEX remia viešojo administravimo institucijas ekspertinių misijų, vizitų ir dirbtuvių pagalba [13].

Praktikų tinklas

Šio tinklo nariai yra Europos Sąjungos agentūros, kurios įgyvendina ES finansuojamas vystomojo bendradarbiavimo ir kitas ES išorės veiksmų programas pasaulyje.

Agentūros šio tinklo rėmuose glaudžiai dirba su Europos Komisijos partnerystės direktoratu (angl. DG INTPA), kuris tinkle dalyvauja stebėtojo teisėmis.

Ši neformali platforma suburia agentūrų atstovus suteikdama galimybę **stiprinti bendradarbiavimą tarp ES valstybių narių įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo politiką**, dalinantis informacija bei sukaupia patirtimi [14].

VB FINANSAVIMO PRIEMONĖ: NDICI

2018–2020 m. Europos Parlamente buvo diskutuojama dėl tam tikrų pokyčių susijusių su ES išorės veiksmų finansavimo priemonėmis. Pagrindinis šių diskusijų rezultatas—įsteigta **Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė** (Dar žinoma kaip NDICI—*Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument*).

Esminis pokytis 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu yra tai, kad ši priemonė sujungia daugumą 2014–2020 m. programavimo priemonių:

- Europos plėtros fondą
- Europos kaimynystės priemonę
- Vystomojo bendradarbiavimo priemonę
- Europos demokratijos ir žmogaus teisių priemonę (EIDHR)
- Stabilumą ir taiką užtikrinančią priemonę (IcSP)
- Bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis priemonę (PI)
- Išorės veiksmų garantinį fondą [15].

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, NDICI bus pagrindinė ES finansinė priemonė, skirta ES tarptautinių VB programų įgyvendinimui. Šios priemonės prioritetinės sritys apims žmogaus teises, socialinę įtrauktį, lyčių lygybę, klimato kaitą, aplinkosaugą bei migraciją.

Pirmenybė bus teikiama tiems regionams, kuriems labiausiai reikia pagalbos įveikiant ilgalaikius globalius iššūkius, ypač tuos, susijusius su darnaus vystymosi tikslais, 2030 m. Darbotvarke ir Paryžiaus susitarimu [15].

NDICI: 2021-2027 M. PROGRAMAVIMO BIUDŽETAS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, šios priemonės biudžetas siekia **79,5 mlrd** eurų. Lėšos skirstomos į kelias sritis [16]:

€60,38 mlrd

GEOGRAFINĖMS PROGRAMOMS

€6,36 mlrd

TEMATINĖMS PROGRAMOMS

€3,18 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO VEIKSMAMS

€9,53 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO MECHANIZMUI

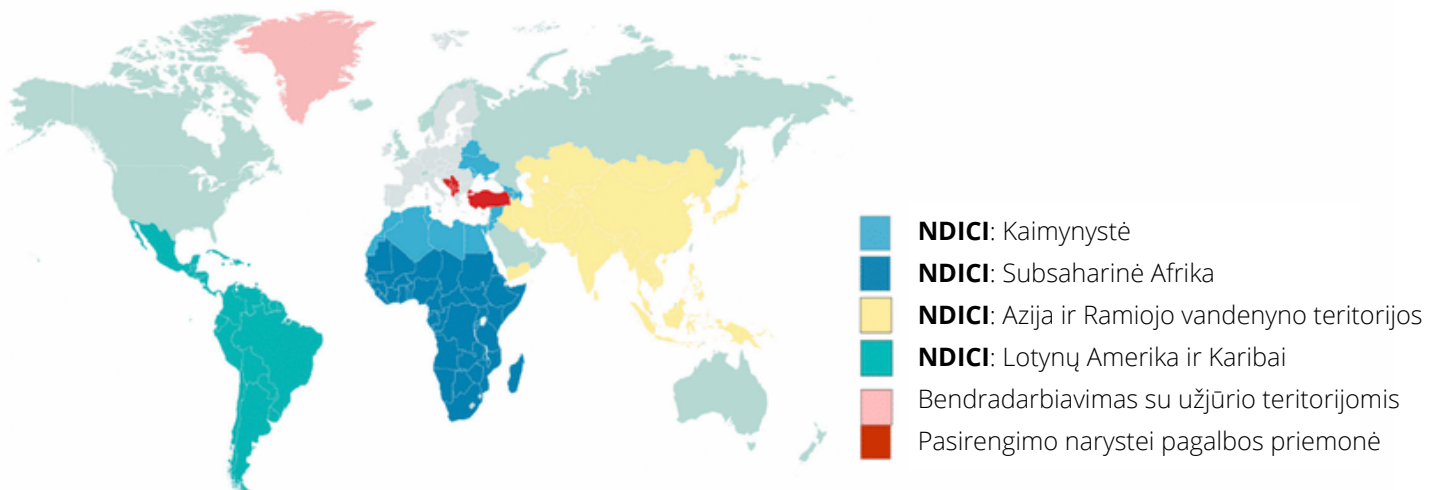
NDICI: 2021-2027 M. PROGRAMAVIMO BIUDŽETAS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, šios priemonės biudžetas siekia **79,5 mlrd** eurų. Lėšos skirstomos į kelias sritis [16]:

€60,38 mlrd

GEOGRAFINĖMS PROGRAMOMS

- Bent €19,32 mlrd Kaimynystei
- Bent €29,18 mlrd Subsacharinei Afrikai
- €8,48 mlrd Azijai ir Ramiojo vandenyno teritorijoms
- €3,39 mlrd Lotynų Amerikai ir Karibams

Šiomis programomis siekiama skatinti dialogą ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Kiekvienas geografinis paketas yra pritaikytas atitinkamų šalių ir regionų poreikiams ir prioritetams vadovaujantis ES strateginiais prioritetais. Papildomai šiomis programomis siekiama padėti numatytoms trečiosioms šalims susidoroti su socialiniais ir ekonominiais COVID-19 pandemijos sukeltais iššūkiais.

€6,36 mlrd

TEMATINĖMS PROGRAMOMS

€3,18 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO VEIKSMAMS

€9,53 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO MECHANIZMUI

NDICI: 2021-2027 M. PROGRAMAVIMO BIUDŽETAS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, šios priemonės biudžetas siekia **79,5 mlrd** eurų. Lėšos skirstomos į kelias sritis [16]:

€60,38 mlrd

GEOGRAFINĖMS PROGRAMOMS

€6,36 mlrd

TEMATINĖMS PROGRAMOMS

- Žmogaus teisės ir demokratija
- Pilietinės visuomenės organizacijos
- Taika, stabilumas ir konfliktų prevencija
- Pasauliniai iššūkiai

Tematinėmis programomis finansuojama parama žmogaus teisėms ir demokratijai, pilietinei visuomenei, stabilumui ir taikai. Šios programos taip pat vietomis papildo geografinių programų veiklą, jei ji yra susijusi su iššūkiams sprendžiamais pasauliniu lygmeniu, kaip kad sveikata, švietimas, moterų ir vaikų įgalinimas, migracija ir priverstinis perkėlimas, tinkamas darbas, socialinė apsauga ir aprūpinimas maistu.

€3,18 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO VEIKSMAMS

€9,53 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO MECHANIZMUI

NDICI: 2021-2027 M. PROGRAMAVIMO BIUDŽETAS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, šios priemonės biudžetas siekia **79,5 mlrd** eurų. Lėšos skirstomos į kelias sritis [16]:

€60,38 mlrd

GEOGRAFINĖMS PROGRAMOMS

€6,36 mlrd

TEMATINĖMS PROGRAMOMS

€3,18 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO VEIKSMAMS

- Reagavimas į krizes
- Konfliktų prevencija
- Atsparumas
- Susieti humanitarinius ir plėtros veiksmus
- Užsienio politikos poreikiai ir prioritetai

Šis veiksmyų paketas leis ES greitai ir veiksmingai įsikišti į konfliktus siekiant jų išvengti ir reaguoti į krizines situacijas.

€9,53 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO MECHANIZMUI

NDICI: 2021-2027 M. PROGRAMAVIMO BIUDŽETAS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, šios priemonės biudžetas siekia **79,5 mlrd** eurų. Lėšos skirstomos į kelias sritis [16]:

€60,38 mlrd

GEOGRAFINĖMS PROGRAMOMS

€6,36 mlrd

TEMATINĖMS PROGRAMOMS

€3,18 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO VEIKSMAMS

€9,53 mlrd

GREITOJO REAGAVIMO MECHANIZMUI

Šios „nepaskirtos“ lėšos gali būti naudojamos bet kuriai NDICI programai papildyti. Tai yra greito reagavimo mechanizmas, leidžiantis tinkamai reaguoti į nenumatytas aplinkybes ar iššūkius, taip pat naujus prioritetus.

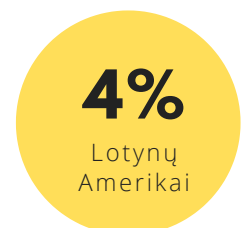
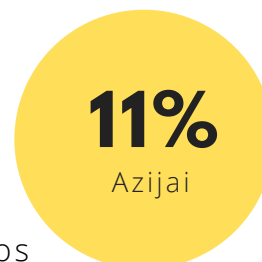
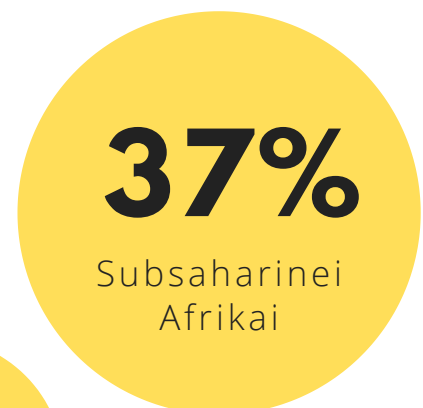
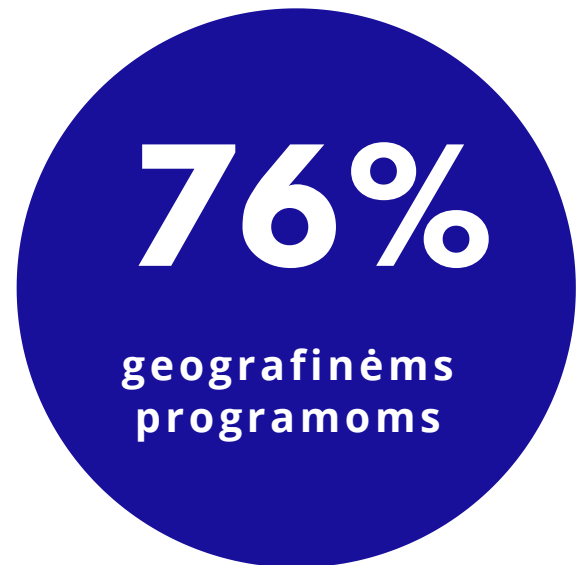
APIBENDRINIMAS

- ES daugiametėje finansinėje programoje 2021—2027 m. numatomas 79,5 mlrd. eur finansavimas VB instrumentų įgyvendinimui, didžiausią dėmesį skiriant **geografinėms programoms**.
- Prioritetiniai VB veiklos regionai yra **Subsaharinės Afrikos** valstybės bei **ES Kaimynystės** šalys.
- Tai reiškia, jog tiek Team Europe iniciatyvos, tiek Praktikų tinklo veikla bei tarptautinės partnerystės programos ir projektai bus telkiami daugiausia šiuose regionuose.
- 2021—2027 m. esminis pokytis ES tarptautinio VB politikoje yra **NDICI** instrumento įtvirtinimas, sujungiantis anksčiau naudotas VB priemones ir fondus.

Galimybės Lietuvai

Tam, kad geriau suprastume Lietuvos galimybes laimėti projektus finansuojamus ES lėšomis, pirmiausia turime įvertinti, kaip glaudžiai yra susiję **Lietuvos ir ES vystomojo bendradarbiavimo geografinės bei tematinės kryptys ir prioritetai**. Ne mažiau svarbu yra išgryninti Lietuvos **stiprybes ir pranašumus** lyginant su kitomis šalimis, kurios taip pat aktyviai konkuruoja dėl galimybės administruoti VB projektus ES lėšomis.

Šiuos aspektus ir aptarsime antrame skyriuje.

2 Lietuvos patirtis ES VB veiklose

TRUMPA APŽVALGA

Prisijungusi prie ES 2004 metais, **Lietuva taip pat pradėjo įgyvendinti VB politiką.** Jos sėkmė padeda užtikrinti Lietuvos, kaip patikimos šalies-partnerės reputaciją tarp ES narių. Šią politiką Lietuvoje reglamentuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas [17].

Kaip ES šalis-narė, Lietuva turi unikalią galimybę prisidėti prie globalios ES VB politikos formavimo. Pavyzdžiui, šalies institucijos ir VB veiklos vykdytojai gali kandidatuoti dėl **galimybių įgyvendinti ES finansuojamus projektus ir programas besivystančiose šalyse** [18].

Pagrindinės institucijos bei jų veiklos funkcijos vykdančios VB politiką nurodytos žemiau:

PAGRINDINĖS INSTITUCIJOS, ATSAKINGOS UŽ LIETUVOS VB POLITIKĄ:

UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA (URM)

- Formuoja Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką, organizuoja, koordinuoja, kontroliuoja ir atsako už šios politikos įgyvendinimą [19].

CENTRINĖ PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪRA (CPVA)

- Organizuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis finansuojamų vystomojo bendradarbiavimo projektų atranką, sudaro atrinktų projektų įgyvendinimo sutartis ir vykdo jų įgyvendinimo priežiūrą;
- Prisideda prie valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų darbuotojų gebėjimų rengti ir įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo projektus tobulinimo;
- Bendradarbiaudama su Užsienio reikalų ministerija renka ir teikia valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms informaciją apie numatomus skelbti ir (arba) paskelbtus konkursus dėl vystomojo bendradarbiavimo projektų, kurie finansuojami tarptautinių donorų lėšomis.

FINANSŲ MINISTERIJA

- Atsakinga už vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo koordinavimą su tarptautinėmis finansų institucijomis [19].

VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO TIKSLAI IR PRIORITETAI

1. Įstatymas ir TVP

Siekiant įvertinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklą, pirmiausia yra svarbu suprasti, kokius tikslus ir prioritetus oficialiuose dokumentuose sau keliame kaip valstybė. Šiuo metu Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos **įstatymas** [19] (toliau—įstatymas) yra pagrindinis dokumentas, nurodantis Lietuvos VB politiką ir jos kryptis. Papildomos VB kryptys ir prioritetai 2019–2021 m. laikotarpiui taip pat yra nurodytos **Tarpinstituciniame veiklos plane** (TVP) [20].

Įstatymas

Įstatyme nurodyta, kad teikdama VB paramą, Lietuva vadovaujasi užsienio politikos prioritetais, tarptautiniais įsipareigojimais, šalies lyginamaisiais pranašumais ir sukaupta gerąja patirtimi. Įstatyme numatyti tikslai yra:

- skurdo mažinimas;
- demokratijos, saugumo ir stabilumo erdvės, tvaraus vystymosi plėtojimas;
- žmogaus teisių ir lyčių lygybės plėtojimas;
- politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių ryšių su valstybėmis partnerėmis stiprinimas;
- Lietuvos visuomenės informavimas ir švietimas apie Jungtinių Tautų, ES ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką [19].

TVP

- Nurodo **Rytų Europos regioną** (Baltarusija, Sakartvelas, Moldova, Ukraina, Armėnija, Azerbaidžanas) bei **migracijos kilmės ir tranzito šalis** kaip geografines Lietuvos VB kryptis.
- Teigia, kad tarp geografinių prioritetų Lietuva pirmiausia teikia paramą Ukrainai, Gruzijai ir Moldovai – **ES Rytų partnerystės** valstybėms, pasirašiusioms asociacijos susitarimus su ES.
- Numato, kad plėtodama VB veiklą, Lietuva bendradarbiaus su **ES institucijomis, JT ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis**, koordinuojant globalias pastangas remti besivystančias valstybes.
- Dalijimasis valstybės reformų ir VSIJ, nevyriausybinių ir verslą vienijančių organizacijų sukaupta gerąja patirtį yra svarbiausias Lietuvos dvišalio VB su valstybėmis partnerėmis prioritetas [20].

2. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa

VB politikos svarba ir ateities ambicijos šiandieniniame kontekste taip pat atsispindi **Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos (LR) Vyriausybės programoje** (2020) [21].

Programos 253.6. punktas nurodo, kad:

„Vystomasis bendradarbiavimas turi tapti **prioritetinė nacionalinės užsienio politikos strategijos sritis**, užtikrinanti veiksmingą, vertybėmis, tarptautinių įsipareigojimų vykdymu ir ekonominiais interesais grindžiamą Lietuvos užsienio politiką <...> Sieksime, kad didėtų Lietuvos dvišalė parama vystymuisi, kuri **užtikrintų visapusišką Lietuvos institucijų, verslo ir nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą** į tarptautinių donorų, ypač Europos Sąjungos lėšomis finansuojamų programų ir projektų įgyvendinimą.“

Tuo tarpu **programos 255 punktas** nurodo poreikį globalesnei Lietuvos VB, kaip užsienio politikos instrumento, veiklai, ypač ES lygmenyje:

„**Lietuvai reikalinga globalesnė darbotvarkė**, kuri leistų turėti aktyvią poziciją ir dalyvauti procesuose, aktualiuose kitoms valstybėms narėms. Dėl tos priežasties sieksime būti aktyvesni dalyviai formuojant Europos Sąjungos politinę darbotvarkę, siekdami kelti klausimus, kurie yra aktualūs ne tik Lietuvos Respublikai, bet ir visai Bendrijai.“

Šie vyriausybės programos tikslai nurodo **siekį vykdyti aktyvią ir su globaliais ES prioritetais susietą VB politiką**, kurios projektų ir programų įgyvendinimas būtų finansuojamas tarptautinių donorų, ypač ES, lėšomis.

3. Prezidentūra

Poreikį kokybiniais pokyčiams VB politikoje taip pat numato ir LR Prezidentūra. Dar 2019 m. lapkričio mėn. savo kalboje Diplomato dienos proga Prezidentas Gitanas Nausėda minėjo neišnaudotas VB galimybes Lietuvos užsienio politikoje [22].

Tuo pačiu metu, 2021 m. kovo 5 d. Prezidentūros ir URM organizuotoje konferencijoje „Naujoji Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos vizija,“ šalies vadovas akcentavo, kad VB politikai Lietuvoje reikalingi pokyčiai, kurie atlieptų naujus geopolitinius iššūkius, atvertų naujas galimybes veikti tarptautinėse institucijose ir sudarytų prielaidas **VB politikai tapti tvarių užsienio politikos instrumentu.**

Prezidentas pabrėžė, kad **nors Lietuva didžiausią dėmesį VB politikoje ir toliau turėtų skirti Rytų partnerystės šalims, yra būtina nepamiršti Afrikos ir Vidurinės Azijos šalių,** kuriose aktyviai veikia tarptautinės organizacijos, administruojančios reikšmingas paramos programas [23].

„Viena iš sričių, kur iki šiol trūksta didesnio mūsų šalies įsitraukimo, yra **tarptautinės vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimas ir įgyvendinimas.** <...> Siekdami sukurti efektyvesnę vystomojo bendradarbiavimo politiką turime aktyviau įsitraukti į ES vystomąjį bendradarbiavimą ir prisidėti prie jo įgyvendinimo.“

- LR Prezidentas Gitanas Nausėda,
kalba konferencijoje „Naujoji Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos vizija“

4. ES vykdyta VB veiklos galimybių studija

Remiantis ES lėšomis finansuota viešojo sektoriaus ekspertizės studija (angl. *Study on the EU and its Member States Mobilizing Public Sector Expertise for Development* [13]), viena iš prioritetinių Lietuvos VB veiklos krypčių yra **dalijimasis valstybės sukaupta reformų patirtimi su tomis valstybėmis, kurios siekia ES narystės.**

Daugiausia galimybių mobilizuoti viešojo sektoriaus ekspertizę ir dalintis gerosiomis patirtimis su ES partnerėmis šalimis matoma šiose srityse:

- **Skaitmenizacija** (elektroninės valdžios paslaugos ir finansų valdymas)
- **Teisėsauga** (Policija, teismai, žmogaus ir pilietinės teisės)
- **Viešojo sektoriaus reformos /Viešųjų paslaugų bei institucijų kūrimas**
- **Pasienio kontrolė**
- **Antikorupcija**
- **Veterinarija/Maisto sauga**

Išvadose Lietuvai taip pat nurodoma, kad šiuo metu **pagrindiniai iššūkiai** ekspertų mobilizavimui dalyvaujant ES VB projektuose ir programose yra susiję su **žmogiškųjų resursų ir vadovų palaikymo stoka** dalyje Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų (VSI).

Project Funded by
the European Union

Study on the EU and its Member
States mobilizing Public Sector
Expertise for Development

Final Report

5. Tikslingas gebėjimų stiprinimas

Augančios ambicijos Lietuvos VB politikai taip pat atsispindi ir jau įgyvendintuose institucijų kompetencijų kėlimo projektuose.

Siekdama skatinti Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijas ir agentūras (VSIĮ) aktyviau dalyvauti tarptautiniuose VB projektuose bei programose ir geriau išnaudoti jų teikiamas galimybes, 2018–2020 m. URM ir CPVA įgyvendino projektą „**Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas.**“ [24] Projekto veiklos finansuotos ES struktūrinių fondų lėšomis (467,5 tūkst. eurų) [25].

Projekto tikslas — pagerinti Lietuvos VB politikos įgyvendinimą ir sąlygas, skatinančias Lietuvos VSIĮ labiau įsitraukti į tarptautines VB veiklas, sustiprinant valstybės ir savivaldybių institucijų bei valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų gebėjimus [24].

Projekto metu:

- Parengtos gairės ir metodologija Lietuvos institucijų dalyvavimui tarptautinėse VB veiklose
- Susisteminta ir viešinta informacija apie Lietuvos VB
- Peržiūrėta Lietuvos VB teisinė bazė ir parengti pasiūlymai dėl VB teisinio reguliavimo tobulinimo
- Stiprintos valstybės institucijų darbuotojų, dirbančių VB srityje, kompetencijos

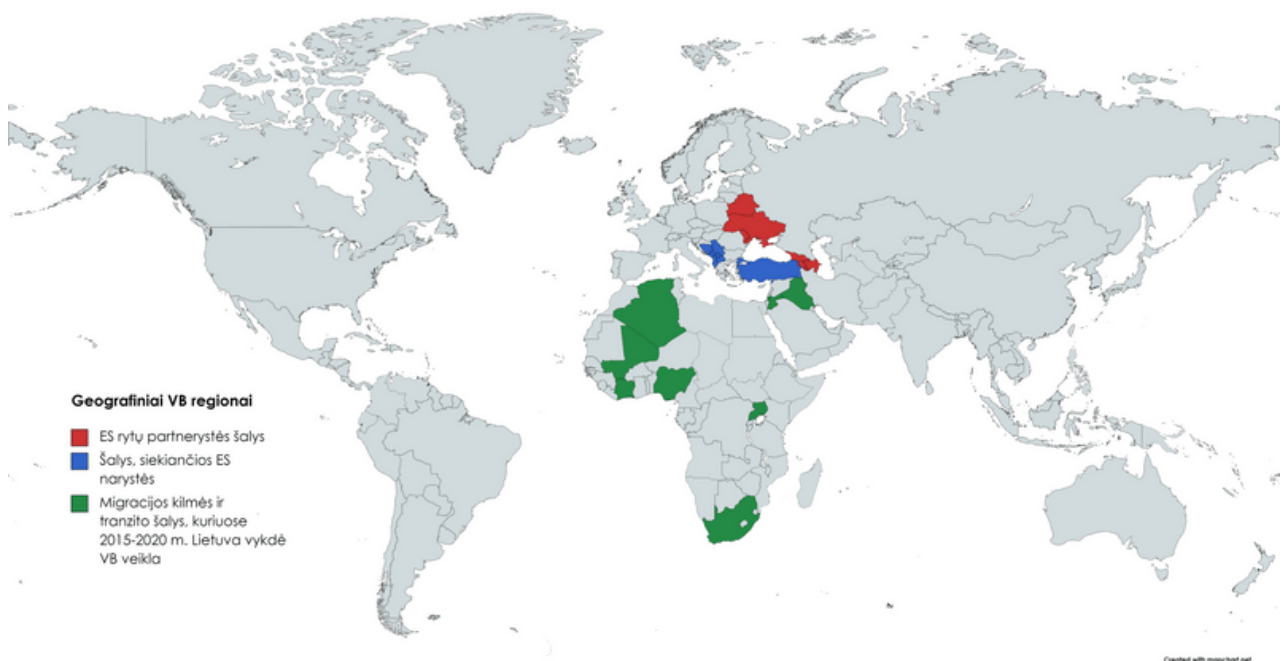

APIBENDRINIMAS

Lietuvos įstatyminiuose ir strateginiuose dokumentuose bei ES studijose yra išryškintos šios šalies VB veiklos kryptys bei prioritetai:

GEOGRAFINĖS:

- Rytų Europos regionas
- Migracijos kilmės ir tranzito šalys
- Šalys, siekiančios ES narystės

TEMATINĖS:

Skaitmenizacija

Teisėsauga

Viešojo sektoriaus reformos

Maisto sauga ir veterinarija

Antikorupcija

Pasienio kontrolė

LIETUVOS VB VEIKLA

1. Dvynių programos

- Analogiškų valstybinių institucijų bendradarbiavimas, perduodant valstybių narių reformų patirtį partnerėms šalims;
- Projektai trukmė apima 1-3 metus, skiriamas 1-5 mln. EUR biudžetas;
- Projekto poreikį ir reikalavimus nurodo atitinkamos partnerės šalies institucijos, finansavimą teikia Europos Komisija;
- Projektai dažnai įgyvendinami dviejų ar trijų ES šalių konsorciume [26];
- iki 2020 m. programa vykdyta ES Kaimynystės šalyse ir narystės siekiančiose šalyse, nuo 2020 m. pilotiniai projektai vykdomi ir kitose besivystančiose šalyse [27];

4.6/5

**CPVA PASLAUGŲ
KOKYBĖS VERTINIMAS**

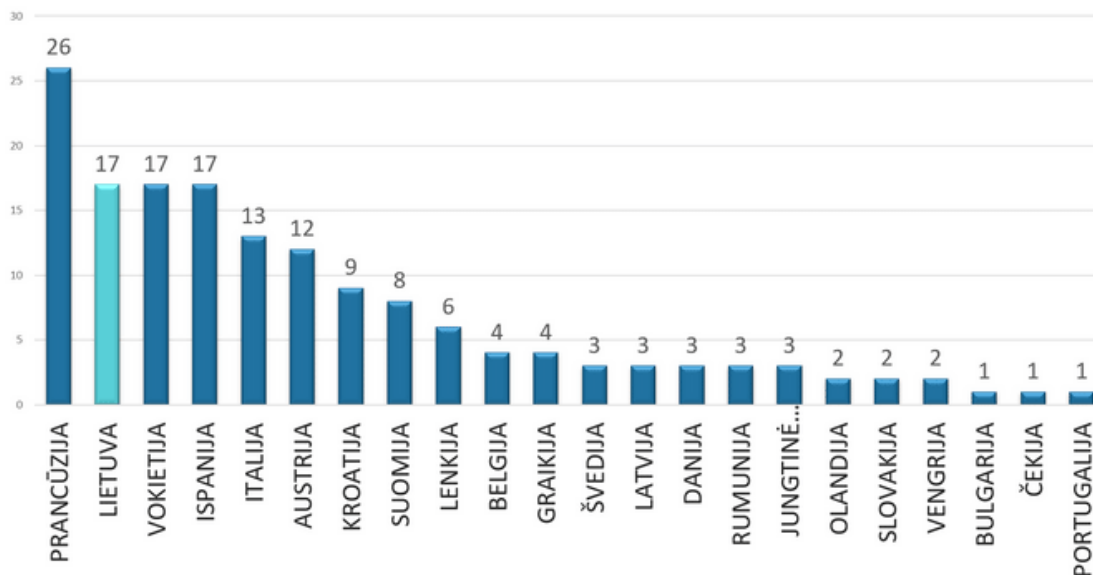
119

**Dvynių projektų,
įgyvendintų 2004-2021 m.**

- Lietuvos dvynių veikla — itin palankiai vertinama partnerių. 2020 m. Dvynių projektų dalyvių nuomonės tyrimo duomenimis, dalyviai itin teigiamai (4,6 balai iš 5) įvertino veiklos su CPVA patirtį ir agentūros paslaugų kokybę [28]

- Lietuva – aktyvi Dvynių programos įgyvendintoja. Šalis Dvynių projektus pradėjo įgyvendinti dar 1999 m. kaip paramos gavėja [28]. Nuo įstojimo į ES įgyvendinta 119 projektų kitoms partnerėms šalims [29]. Pastaraisiais metais esame antri ES pagal laimėtus įgyvendinimo konkursus (žr. lentelę [29]).
- Lietuva — Dvynių programų pirmūnė Europoje. Iš į ES įstojusių narių 2004 metais, Lietuva buvo pirmoji įgijusi Pillar assessment įgaliojimą ir pradėjusi Dvynių projektus. Lietuvos sėkmę lėmė ir tai, kad šalies ekspertai sugebėjo išnaudoti Lietuvos, kaip ES naujokės, reformų patirtį.
- Kroatija – šalis, kur Lietuva atliko didžiausią skaičių Dvynių projektų. Dėl to Lietuvą pastebėti ėmė ir kitos Balkanų šalys, kurios išreiškė norą bendradarbiauti.

**Valstybės narės, kurios laimėjo kaip lyderės
2017-2019 metų Europos Komisijos duomenys**

Lietuvos VSIĮ dalyvavimas ES dvynių programoje yra paremtas Įstatyme nurodytomis **URM ir CPVA veiklos funkcijomis, susijusiomis su konkursais dėl VB projektų finansavimo tarptautinių donorų lėšomis** [19]. Nors Dvynių veikla CPVA užsiima nuo 1999 m., dabartinės Dvynių koordinatoriaus administravimo funkcijas agentūra perėmė nuo 2017 m. jas įtvirtinus Įstatyme [28].

URM - koordinatoriaus funkcijos

- Palaiko kontaktus su Europos Komisija ES Dvynių programos klausimais;
- Atstovauja Lietuvą Europos Komisijos organizuojamuose programos tinklo renginiuose;
- Bendradarbiauja su diplomatinėmis atstovybėmis Dvynių projektų paraiškų parengimo ir pristatymo, taip pat įgyvendinamų Dvynių projektų matomumo užtikrinimo klausimais;
- Prižiūri nacionalinį ES Dvynių programos tinklalapį;
- Priima sprendimus dėl įgaliotosios institucijos statuso priėmimą dvynių projektus vykdančioms VSIĮ ir informacijos apie priimtą sprendimą perdavimą Europos Komisijai [26].

CPVA - administratoriaus funkcijos

- Platina projektų kvietimus ir kitą susijusią informaciją VSIĮ;
- Atnaujina ir plečia nacionalinio ES Dvynių programos kontaktinių asmenų tinklą institucijose;
- Teikia pagalbą pasiūlymą rengiančioms institucijoms sudarant konsorciumą;
- Vertina ir parengia projekto pasiūlymo pateikimą Europos Komisijai ar kitai atsakingai institucijai;
- Konsultuoja institucijas dėl įgaliotosios institucijos statuso;
- Suteikia mokymus ir (ar) metodinę medžiagą VSIĮ apie projektų rengimą ir įgyvendinimą [26].

Dvynių programų rodikliai

2004-2016 m.

2017-2020 m.*

Laikotarpis: 13 metų

Laikotarpis: 4 metai

Laimėti projektai:

80

Laimėti projektai:

39

(vid. 6.15 projektų per metus)

(vid. 9.75 projektų per metus)

Paraiškų sėkmės koeficientas:

Paraiškų sėkmės koeficientas:

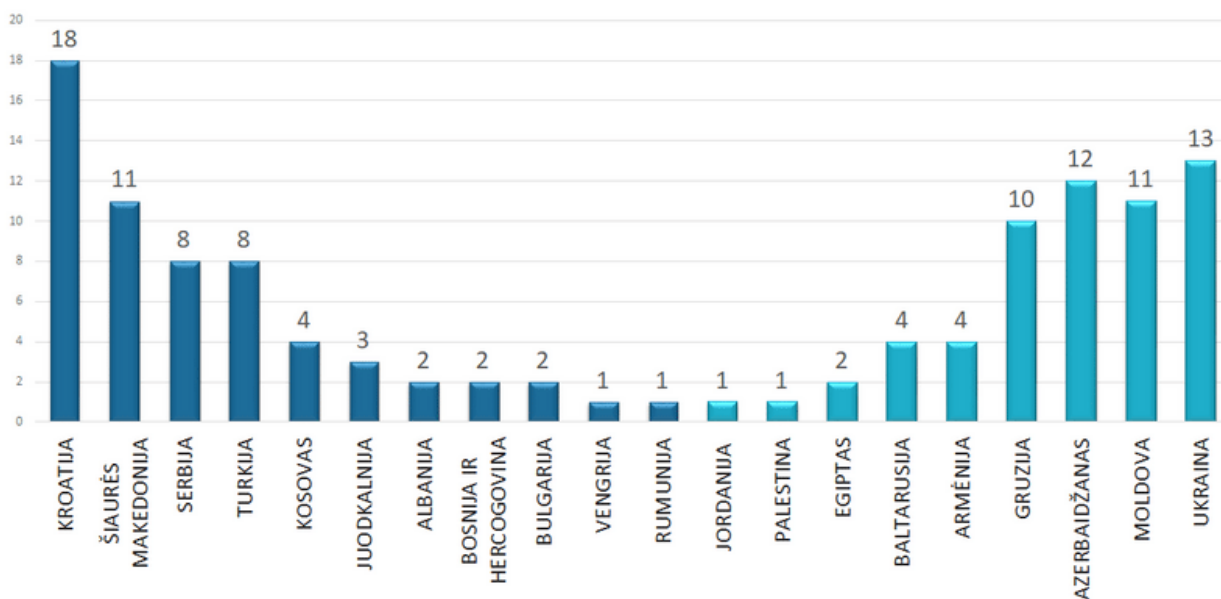
46,7%

57,3%

(Sėkmingos 80 iš 171 paraiškų)

(Sėkmingos 39 iš 68 paraiškų)

Šalys, kuriose 2004-2020 m. įgyvendinti ES Dvynių projektai

*Laikotarpis, kurio metu egzistavo esama Lietuvos dalyvavimo dvynių programoje sistema, kurioje CPVA turėjo įstatymu įtvirtintas Dvynių koordinatoriaus administravimo funkcijas

2. Netiesioginio valdymo projektai

Nuo 2018 m. **CPVA yra suteiktas Europos Komisijos akreditacijos įvertinimas (angl. Pillar Assessment), leidžiantis agentūrai valdyti ES subsidijas, įskaitant unikalios ES institucijų VB įrankius, programas ir projektus.** CPVA yra vienintelė agentūra tarp „jaunųjų“ ES šalių narių, prisijungusių prie Sąjungos po 2004 metų, turinti tokio lygio akreditaciją [30].

Nuo 2018 m. šios akreditacijos dėka CPVA pradėjo įgyvendinti tris ES netiesioginio valdymo (angl. indirect management) VB programas:

Parama viešųjų finansų valdymui Ukrainoje.

Kartu su CPVA valdomoje programoje dalyvauja Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas, Švedijos VB agentūra SIDA ir ES delegacija Ukrainoje [31].

**Bendra vertė:
50,5 mln. Eur.**

**CPVA valdo:
29,5 mln. Eur.**

Parama teisės viršenybės reformoms Ukrainoje.

CPVA, kaip jaunesnioji partnerė Prancūzijos vadovaujamoje programoje yra atsakinga už piliečių prieinamumo prie teisingumo paslaugų gerinimą ir informacinių technologijų naudojimo skatinimą teismų darbo procesuose [32].

**Bendra vertė:
15 mln. Eur.**

**CPVA valdo:
1,5 mln. Eur.**

ES už energetikos kaitą: Merų paktas Vakarų Balkanuose ir Turkijoje.

CPVA, kaip jaunesnioji partnerė, dalyvauja Vokietijos programoje, kuri siekia padėti sėkmingai įgyvendinti energetikos kaitą bei spręsti klausimus susijusius su klimato pokyčiais Vakarų Balkanų šalyse ir Turkijoje [33].

**Bendra vertė:
9,3 mln. Eur.**

**CPVA valdo:
3 mln. Eur.**

Šis įvertinimas rodo CPVA brandą administruojant VB veiklą ES lygmeniu ir **suteikia galimybę Lietuvai aktyviau dalyvauti ES VB programų įgyvendinime, kelti savo reputaciją ES, ir stiprinti santykius su besivystančiomis šalimis.** Šiuo metu CPVA taip pat ruošia sutartis dėl 5 naujų netiesioginio valdymo programų įgyvendinimo Baltarusijoje, Moldovoje, Ukrainoje, Angoloje ir ES Rytų partnerystės regione.

CPVA įgyvendinant šias programas valstybei yra atnešama ir **finansinė nauda.** Valdomų programų biudžetinės lėšos yra apmokestinamos Lietuvoje. Įgyvendinant programas, CPVA įdarbina skirtingų sričių Lietuvos specialistus ir teikia kontraktus paslaugų teikėjams. Be finansinės ir reputacijos naudos, Lietuvos specialistų dalyvavimas šių programų įgyvendinime **suteikia galimybes jiems kelti kompetencijas ir didinti tarptautinių partnerių tinklą.**

3. Papildomos galimybės

NDICI ir „Team Europe“ iniciatyvos

Šiuo metu vyksta ES pasiruošimas NDICI finansinio instrumento remiamoms veikloms partnerėse šalyse 2021–2027 m. laikotarpiu [15]. Šis procesas apima ES institucijas, šalių narių atstovus ir partnerių šalių/paramos gavėjų atstovus, kurie ES Komisijai siūlo įvairius projektus skirtinguose pasaulio regionuose; šias veiklas ir remtų NDICI instrumentas [34–36]. ES šalių narių dalyvavimas NDICI programavime yra paremtas „Team Europe“ iniciatyvų principais, t.y. ES šalys narės kartu sutaria dėl įvairių šalių galimybių įgyvendinti atitinkamas veiklas ir skirti tam žmogiškuosius ir finansinius išteklius [12].

Rengiant NDICI siūlymus, ES šalys narės ir jų institucijos dalyvauja diskusijose su ES delegacijomis bei partnerių šalių atstovais dominančiuose regionuose. Diskusijų tikslas — sutarti dėl siūlomų vystomojo bendradarbiavimo projektų, kurie būtų finansuojami per NDICI priemonę 2021–2027 metų laikotarpiu [34–36]. Šalys narės, aktyviai dalyvaujančios šiose diskusijose, turi galimybę formuluoti, kokiomis apimtimis bei kokiais būdais bus vykdomos vienos ar kitos NDICI remiamos VB veiklos. Šiuo metu, Lietuvos atstovai turi galimybę nurodyti ES delegacijoms, kokiose nišose ir kiek specialistų Lietuva galėtų mobilizuoti

skirtingoms VB projektų temoms, o konkretūs projektų koncepcijų paruošimo ir įgyvendinimo darbai vyktų poros metų bėgyje.

Lietuvos dalyvavimas NDICI programavime valstybei aktualiuose regionuose sukuria naujas galimybes Lietuvai ir jos atstovams suplanuoti galimas VB veiklas ir ES finansavimą ateinančių 3-7 metų laikotarpiui, ir išnaudoti tai Lietuvos rinkos plėtrai užsienyje. Kitu atveju, Lietuvai silpnai sudalyvavus šiame etape po to įsiterpti į ilgalaikius ES VB planus ir užsitikrinti galimybes šalies atstovams įgyvendinti ES VB projektus, įskaitant netiesioginio valdymo programas, bus žymiai sudėtingiau.

Praktikų tinklas

Naujausia Europos Komisijos akreditacija suteikė CPVA galimybę įstoti į 6 psl. minėtą Praktikų tinklą. 2021–2022 m. CPVA, kaip Lietuvos VB veiklą vykdanči agentūra, kartu su Vokietijos VB agentūra GIZ pirmininkaus šiam tinklui [37]. Ši iniciatyva suteikia galimybę Lietuvai gerinti šalies reputaciją ES kontekste bei užtikrinti Lietuvos prioritetinių veiklos kryptių įtraukimą formuojant Praktikų tinklo darbotvarkę.

APIBENDRINIMAS

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika

- Lietuva įgyvendina VB politiką nuo **2004 m.**
- Aštuonioliktosios LR Vyriausybės programos 253.6 ir 255 punktai ir LR Prezidentūra nurodo poreikį Lietuvai **kurti stipresnę ir su globaliais ES prioritetais susietą VB politiką**, kurios įgyvendinimas būtų finansuojamas tarptautinių donorų, ypač ES, lėšomis.
- Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos **įstatymas** bei **Tarpinstitucinis veiklos planas** — pagrindiniai oficialūs dokumentai, numatantys Lietuvos VB prioritetus.
- **Užsienio reikalų ministerija** yra atsakinga už politikos koordinavimą ir įgyvendinimą, **Centrinė projektų valdymo agentūra** – už projektų administravimą ir dalyvavimą konkursuose dėl tarptautinių donorų finansavimo VB veiklai.
- Pagrindiniai Lietuvos VB geografiniai prioritetai: **Rytų Europa ir migracijos kilmės ir tranzito šalys.**
- Pagrindiniai Lietuvos tematiniai prioritetai – dalijimasis valstybės reformų ir VSIĮ, nevyriausybinių ir verslą vienijančių organizacijų **sukaupta gerąja patirtimi.**
- Didžiausias galimybes mobilizuoti ekspertus VB veiklai Lietuva turi **skaitmenizacijos, teisėsaugos, viešųjų paslaugų, pasienio kontrolės, antikorupcijos, maisto saugos, ir veterinarijos** srityse.
- 2018–2020 m. URM ir CPVA įgyvendino struktūrinių fondų lėšomis remtą projektą „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas.“ Projekto tikslas - **gerinti Lietuvos VSIĮ VB įgūdžius ir galimybes įsitraukti į tarptautines VB veiklas.**

APIBENDRINIMAS

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veikla

- **Dvynių programa** – sritis, kurioje Lietuva svariausiai prisideda prie ES VB politikos įgyvendinimo. Šiuo metu Lietuva yra **viena iš lyderių tarp šalių narių pagal įgyvendintų projektų skaičių ir kokybę**.
- Viena iš sėkmingo dalyvavimo Dvynių programoje priežasčių – **oficialiai įstatyme įtvirtintos URM ir CPVA veiklos funkcijos**, susijusiomis su konkursais dėl VB projektų finansavimo tarptautinių donorų lėšomis.
- 2018 m. **CPVA gavo ES akreditaciją**, leidžiančią valdyti ES subsidijas, Lietuvai atsiveria naujos galimybės **įgyvendinti didelės vertės ES VB programas**.
- ES VB programų valdymas suteikia galimybę Lietuvai **stiprinti santykius su besivystančiomis šalimis** bei didinti šalies atstovų VB įgūdžius. Šaliai taip pat atnešama **finansinė nauda** per apmokestinamas valdomų programų biudžetines lėšas ir Lietuvos specialistų įdarbinimą valdomose programose.
- Tolimesnės Lietuvos galimybės plėsti VB veiklą ir ES projektų ir programų įgyvendinimą yra glaudžiai susijusios su **valstybės atstovų dalyvavimu NDICI programavime**.
- Aktyvus dalyvavimas NDICI programavime leistų **šalies atstovams suplanuoti galimas VB veiklas ir užsitikrinti ES finansavimą ateinančių 3-7 metų laikotarpiui**. Nesudalyvavus šiame procese, ateityje šalies atstovams bus sunku užsitikrinti galimybes įgyvendinti ES VB projektus, įskaitant netiesioginio valdymo programas.

**Iššūkliai
Lietuvos
viešosioms
institucijoms**

Siekdami suprasti, kokie yra sėkmingo Lietuvos viešųjų institucijų dalyvavimo vystomojo bendradarbiavimo veiklose iššūkiai, surengėme pusiau struktūruotus interviu su valstybės institucijose dirbančiais ekspertais iš URM bei CPVA. Jų metu pavyko išgryninti problemas, kurias pabrėžė ne vienas ekspertas:

- Įstatyme esančių funkcijų apibrėžtis nėra pakankamai išsami
- Egzistuoja strateginio požiūrio stoka
- Riboti žmogiškieji ir finansiniai resursai bei iš to kylančios tolimesnės problemos — nepakankamas diplomatinių atstovybių tinklas tam tikruose regionuose, nenuosekli informacijos sklaida, nesudarytos prielaidos didelio masto projektų kofinansavimui, kas automatiškai nesudaro prielaidų tų projektų laimėti.

IŠŠŪKIS #1: CPVA ĮGALIOJIMŲ TRŪKUMAS

Kliūtis: Vystomojo bendradarbiavimo įstatyme nėra numatyta funkcijų CPVA (ir bendrai visoms viešosioms institucijoms), susijusių su dalyvavimu programavimo procesuose, tokiuose kaip NDICI ir „Team Europe“. Apibrėžtos tik administravimo funkcijos — pvz. informacijos kaupimas, ataskaitų teikimas, VB projektų atranka [19]. Realybėje tai apima tik dalį visos CPVA vykdomos VB veiklos; be šių administracinių užduočių, CPVA taip pat rengia konkursinius siūlymus, dokumentus, veda derybas bei kitaip prisideda savo resursais.

Galimybė: CPVA priskiriamų VB funkcijų praplėtimas Įstatyme.

Kodėl tai svarbu:

1. Nors Įstatyme yra aiškiai apibrėžtos URM, CPVA bei VSIĮ rolės dalyvaujant konkursuose dėl tarptautinių donorų lėšomis finansuojamų ES projektų (konkrečiai—Dvynių programų), išlieka didelė dalis Įstatyme nepaminėtų VB veiklų ES lygmeniu, o tai lemia neaiškų rolių ir atsakomybių pasiskirstymą tarp institucijų, kai ateina laikas tose veiklose dalyvauti.

2. Finansavimas veikloms yra numatomas tik tada, kai tos veiklos yra aiškiai apibrėžtos įstatyminėje bazėje. Šiuo metu egzistuoja neatitiktumai tarp tų veiklų, kurios yra numatytos įstatyme, bei tų, kurias CPVA realiai vykdo. Tai reiškia, kad CPVA nėra numatyta pakankamai lėšų agentūros vykdomoms VB veikloms padengti. Programavimui ir didelio masto VB projektams laimėti bei vykdyti neišvengiamai yra reikalingi ekspertai ir resursai. Be atitinkamo finansavimo, nėra realu tikėtis sėkmingos Lietuvos veiklos plėtros už Dvynių programų ribų, kaip tą numato įvairūs politiniai ir teisiniai dokumentai, apibrėžti antrame skyriuje. Nors didžiąją dalį administracinių kaštų CPVA gali pasidengti ir iš laimimų administruojamų projektų, tai nepadengia pasiruošimui ir projektų laimėjimui skirtų kaštų, o tai automatiškai riboja VB veiklos plėtrą ir kokybę už Dvynių programų ribų.

IŠŠŪKIS #2: VIZIJOS IR STRATEGINIO POŽIŪRIO STOKA

Kliūtis: Neturime aiškios šalies strategijos, išgryninačios Lietuvos VB prioritetines sritis, sektorius, priemones, regionus.

Galimybė: Išgryninti šalies prioritetiniai sektoriai, šalys, regionai. Tai apimtų Lietuvos stiprybes, geografinius prioritetus bei valstybių partnerių poreikius.

Kodėl tai svarbu: NDICI programavimas ir „Team Europe“ iniciatyvos neveikia standartinio konkurso principais, kuriais remiasi Dvynių programos. Dalyvaujant šiose iniciatyvose, pačios ES šalys narės rengia koncepcijų pasiūlymus projektų ir programų įgyvendinimui [34–36]. Norint užtikrinti sklandų šalies dalyvavimą ir didinti konkursų laimėjimo tikimybę, yra būtina numatyti prioritetines šalis, regionus bei sektorius, kuriems Lietuva teiktų pirmenybę teikdama Europos Komisijai projektų pasiūlymus.

Aiški strategija ir vizija, apibrėžianti VB veiklos prioritetus, yra svarbi prielaida sėkmingam Lietuvos dalyvavimui ES VB veiklose. Priešingu atveju, Lietuvos VB veikla ES lygmeniu (be Dvynių programos) bus ir toliau įgyvendinama ad hoc principu ir neleis valstybei maksimaliai išnaudoti VB teikiamų privalumų.

O privalumų čia yra nemažai—pavyzdžiui, planuojant NDICI programavimą, turime unikalią galimybę suplanuoti galimas Lietuvos veiklas ateinančių 3–7 metų laikotarpiui ir išnaudoti jas Lietuvos rinkos plėtrai. Esame itin gerai žinomi skaitmenizacijos srityje [13]; aiškiai apibrėžę VB institucijų veiklos sritis, Lietuva galėtų lengviau mobilizuoti ekspertus, plėsti kontaktų tinklą, suplanuoti lėšas veiklų kofinansavimui, išbandyti privataus sektoriaus kuriamus produktus, e-valstybę sudarančių programų galimą pritaikymą besivystančių šalių rinkose. Konkrečios ir aiškiai suplanuotos veiklos bei aiškiai apibrėžti Lietuvos siūlymai galėtų padidinti įtaką tiksliniuose regionuose, stiprinti prekybą.

Išliekanti sistemiškumo stoka lemia tai, kad šiuo metu Lietuva ribotai dalyvauja ES VB iniciatyvose už Dvynių programos ribų. Geriausias to pavyzdys šiuo metu yra Lietuvos įsitraukimas į D4D Hub iniciatyvą, kuri skatina ES šalių narių bendradarbiavimą su partnerėmis šalimis skaitmenizacijos srityje [38].

Šiuo metu Lietuva yra oficialiai prisijungusi prie D4D iniciatyvos ir kartu su 10 kitų ES šalių yra išreiškusi norą prisidėti prie jos programų įgyvendinimo. Nepaisant to, Lietuva, kurios skaitmenizacijos ekspertizė yra itin pozityviai vertinama ES lygmeniu [13], yra vienintelė D4D dalyvė kuri šios iniciatyvos susitikimuose nėra nurodžiusi konkrečių veiklos sričių arba pateikusi pasiūlymų D4D veiklų įgyvendinimui (žr. pav.)

ES ŠALIŲ NARIŲ PASIŪLYMAI D4D INICIATYVOMS AFRIKOJE:

	Towards a Digital Single Market in West Africa				Single Digital Market for EAC				Data Economy and Society				Digital African Entrepreneurship	
	Digital governance	Connectivity	eServices	Skills, entrepreneurship, access to finance	Online market	Data market	Connectivity market	Enabling environment	Regulatory Framework/Governance	Data innovation boost	Data infrastructure	Data literacy/professionals	Entrepreneurship skills	Access to finance
Belgium	Regional digital strategy, regional e-governance approach, skills/entrepreneurship				Interoperability of digital IDs; digitalisation of gvt registries & standards; enabling environment				Interoperability of digital IDs; digitalizing registries and data exchange solutions; data against pandemics				Skills for African entrepreneurs	
Estonia					Support of certain components				Support of certain components				Support of certain components	
Finland	Regional digital strategy				regulatory, public and private sector expertise; innovation and skills development aspects				Regulatory framework; innovation; infrastructure; data against pandemics				Skills for African entrepreneurs; innovative entrepreneurship	
France	Wide support				Wide support				Wide support				Wide support	
Germany	Support of certain components				Support of certain components				Support of certain components				Wide support	
Lithuania														
Luxembourg	Cybersecurity, financial services, e-education								Cybersecurity, establishment of CERTs				Inclusive finance & private sector engagement	
Netherlands	Regional digital strategy, regional e-governance approach				Trade facilitation, eTrade, e-commerce strategies; enabling environment				Regulatory framework; data infrastructure; data against pandemics				Skills for African entrepreneurs	
Portugal	E-Commerce; Data Protection; Connectivity; E-Government				E-Commerce; Data Protection; E-Government; Connectivity; Digital Skills and literacy; Research and Innovation				Data Protection; Research and Innovation; Connectivity; telehealth; Digital literacy and skills; E-Governance				Research and innovation; Digital literacy and skills; E-governance	
Spain	digital governance/regulatory framework, e-education, environment, e-health												digital governance/regulatory framework, e-education, environment, e-health	
Sweden	Wide support				Wide support								Wide support	

IŠŠŪKIS #3: NENUOSEKLI INFORMACIJOS SKLAIDA

Kliūtis: Norint sėkmingai dalyvauti daugiamečiuose programavimo projektuose, tam reikia informacijos apie rengiamus projektus. Ją gauti galima tiek iš ambasadų, tiek iš Europos Komisijos [18]. Deja, šiuo metu informacija dažnai „pasimeta“ tarp ambasadų ir URM ir neatkeliauja iki CPVA, vykdančios VB veiklą. Tad kliūtis yra sistemos ir nuoseklumo trūkumas. Ambasados į VB veiklą įsitraukia pernelyg vangiai, jos nepakankamai bendrauja su Europos Komisijos delegacijomis ir todėl negauna reikalingos informacijos apie rengiamus projektus, kuriuose Lietuva (ar konkrečiai CPVA) galėtų sudalyvauti.

Galimybė: Vienos įstaigos principu grindžiamas veiklų pasidalijimas, lemiantis nuoseklesnę informacijos tėkmę iš Europos komisijos bei ambasadų į CPVA.

Kodėl tai svarbu: Ryšys su ambasadomis yra svarbus todėl, kad būtent jos renka informaciją iš Europos Sąjungos delegacijų kituose žemynuose ir ją perduoda VB atstovams ir praktikams Lietuvoje. Be šios informacijos, sėkmingas dalyvavimas programavimo veiklose yra mažai tikėtinas [18].

IŠŠŪKIS #4: RIBOTI IŠTEKLIAI

Kliūtis: Didelio masto projektams (pvz. netiesioginio valdymo), Europos Komisija paprastai tikisi 5% kofinansavimo iš valstybės, kuri tą projektą vykdo. Tačiau kofinansavimas šiuo metu nėra planuojamas ir aiškiai įvardijamas valstybės biudžete.

Galimybė: Numatomas bent 5% kofinansavimas Komisijos rengiamiems projektams.

Kodėl tai svarbu: Biudžete turėtų būti numatytos kofinansavimo lėšos, nes jos atsiperka Lietuvai. Jei valstybė nenumato 5% kofinansavimo biudžete, kyla rizika ir šalies reputacijai EU lygiu. Kitaip tariant, neatitinkama Komisijos keliamų reikalavimų, Lietuva rizikuoja savo galimybe įgyvendinti didelio masto, ES lėšomis finansuojamus projektus.

Be 5% kofinansavimo, yra lygiai taip pat svarbu bei naudinga dalį lėšų skirti siekiant atitinkamo Lietuvos pasiruošimo rengiant didelės vertės projektų koncepcijas ir pasiūlymus tarptautinių donorų finansavimui. CPVA įgyvendinamų ES netiesioginio valdymo projektų, kurių bendra vertė yra didesnė negu metinė Lietuvos Oficiali parama vystymuisi (OPV) [17,31–33], koncepcijų kūrimo ir administravimo kaštus CPVA padengia vidiniais agentūros ištekliais, be papildomos valstybės paramos. Finansavimo stoka riboja Lietuvos valdomų tarptautinių VB projektų plėtrą ir šalies institucijų galimybes mobilizuoti savo ekspertus. Ekspertai dažnai savanorystės principu skiria savo laiką ir išteklius ES VB veiklai, kuriai šiuo metu yra numatyti dideli lūkesčiai.

Šis disonansas tarp oficialių valstybės ambicijų aktyviai dalyvauti ES VB procesuose ir pritraukti ES lėšas VB projektų įgyvendinimui, ir realių institucijų išteklių ir galimybių tai daryti, trukdo užtikrinti sėkmingą Lietuvos dalyvavimą ES VB procesuose ir šios veiklos plėtrą.

SANTRAUKA

Lietuva neišnaudoja visų galimybių dalyvauti ES VB procesuose ir prisitraukti ES lėšas VB veiklai dėl šių iššūkių:

VIZIJOS STOKA — NĖRA OFICIALIAI APIBRĖŽTŲ PRIORITETINIŲ SRIČIŲ IR ŠALIŲ.

AMBASADOS NĖRA AKTYVIOS PRADINIUOSE NDICI PROGRAMAVIMO ŽINGSNIUOSE, KUR YPAČ SVARBUS KONTAKTAS TARP JŲ IR ES DELEGACIJŲ PARTNERĖSE ŠALYSE.

TRŪKSTA TEISIŠKAI ĮTVIRTINTŲ FUNKCIJŲ CPVA DĖL DELEGUOTO BENDRADARBIAVIMO, KURIS APIMTŲ VB VEIKLĄ UŽ DVYNIŲ IR TAIEK RIBŲ.

RESURSŲ STYGIUS — VALSTYBĖS BIUDŽETE NĖRA SKIRIAMA ATITINKAMAI LĖŠŲ VB VEIKLOS TIKSLAMS ĮGYVENDINTI.

INFORMACIJA APIE PROGRAMAVIMO PROJEKTUS IR VEIKLAS NENUOSEKLIAI PASIEKIA LIETUVOJE VEIKIANČIAS INSTITUCIJAS.

4 Sēkmēs priekšnosaukums

VIENOS ĮSTAIGOS PRINCIPAS

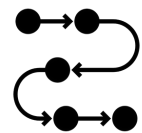
NAUJOS SISTEMOS POREIKIS

URM ir CPVA įgyvendinto gebėjimų stiprinimo projekto metu 2018 m. paruoštas **veiklos vadovas Lietuvos dalyvavimui VB veiklose** numato poreikį įtvirtinti **vienos įstaigos principą**, pagal kurį Lietuvos VSI koordinuotai dalyvautų tarptautinėse VB programose ir procesuose [18,24].

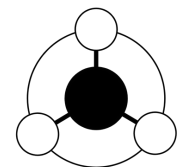
Veiklos vadovo teigimu, įtvirtinus šiuo principu paremtą vieningos veiklos sistemą, šalies VSI galės plėtoti VB veiklą ir sėkmingai dalyvauti tarptautinės VB partnerių (VP) bendruomenės finansuojamoje vystomojo bendradarbiavimo veikloje [18].

NAUJOS SISTEMOS PRINCIPAI

Nauja organizacinė struktūra, pagrįsta bendrai sutartu veiksmų planu, su bendra vizija, strateginiais tikslais ir organizacijos koncepcija.

URM, CPVA ir kitos VB veiklą vykdančios VSI **veikia kaip vienas konsorciumas, kuriame yra aiškiai pasidalinta rolėmis ir atsakomybėmis** dalyvaujant tarptautiniuose VB procesuose.

Faktiškai **įstaigai vadovautų URM** (atsako už politikos klausimus), **CPVA vykdytų operatyvinę ir administracinę veiklą**, o **VSI mobilizuotų savo specialistus** projektų ir programų įgyvendinimui.

Aukšto lygio koordinavimas ir informacijos dalinimasis tarp suinteresuotų institucijų — nuo pasiūlymų pateikimo iki jų įgyvendinimo.

ATNEŠAMA NAUDA

- Aiškiai nusistatyti prioritetai ir veiklos principai dalyvavimui ilgalaikiuose ES vystomojo bendradarbiavimo procesuose.
- Didinamos Lietuvos dalyvavimo galimybės VB procesuose, kuriuose nėra nurodytos konkrečios konkurso sąlygos ir reikalavimai (pvz. ES NDICI programavimas, „Team Europe“ iniciatyvos ir t.t.).
- Sukuriamos prielaidos užtikrinti atitinkamą žmogiškųjų ir finansinių resursų pasiskirstymą tarp institucijų, atsakingų už Lietuvos VB įgyvendinimą ir plėtrą.
- URM turi galimybes pademonstruoti VB lyderystės, CPVA – koordinavimo ir administravimo gebėjimus tarptautiniu lygmeniu. Tuo tarpu, VSIĮ turi galimybę sutelkti dėmesį į techninį projekto įgyvendinimą.
- Sprendžiama URM „institucinės atminties“ problema. Kas 3 metus rotuojantis ministerijos darbuotojams, atsakingiems už už VB koordinavimą, šalies dalyvavimo tarptautiniuose VB procesuose sistema ir principai išlieka stabilūs [18].

PRITAIKIMO IŠŠŪKIAI

Nepaisant suteikiamų naujų galimybių VB politikai ir jos plėtrai, **vienos įstaigos principas, pristatytas Lietuvos institucijoms 2018 m., iki šiol nebuvo pritaikytas VB politikoje.**

Didėjant politiniam susidomėjimui VB Lietuvoje bei keliamiems naujiems lūkesčiams, yra svarbu nustatyti ir spręsti šias priežastis. Tai leistų įsisavinti šią koncepciją (arba aktualiausias jos dalis) institucinėje sąrangoje ir didinti galimybes Lietuvos institucijoms pasiekti šiuo metu iškeltus VB lūkesčius.

APIBENDRINIMAS

- 2018 m. Lietuvoje numatytas **poreikis naujai organizacinei struktūrai**, pagal kurią šalis dalyvauja tarptautinėse VB programose ir bendradarbiauja su partneriais.
- Tais pačiais metais sukurtame **Veiklos vadove Lietuvos dalyvavimui VB veiklose** apibrėžtas „**vienos įstaigos principas**“ šiai veiklai.
- Vienos įstaigos pritaikymas Lietuvos VB sistemai lemtų **naują pasiskirstymą oficialiomis funkcijomis** tarp skirtingų Lietuvos institucijų.
- Naujojoje sistemoje **URM oficialiai atsakytų už politikos klausimus, CPVA — operatyvinę ir administracinę veiklą**.
- Vienos įstaigos principas Lietuvos VB sistemoje **iki šiol nėra pritaikytas**.

VIENOS ĮSTAIGOS PRINCIPO PRITAIKYMO NAUDA LIETUVOS VB POLITIKAI

Aiškūs veiklos principai ir institucijų funkcijos

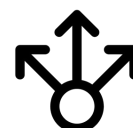
Efektyvus išteklių paskirstymas politikos įgyvendinimui

Užtikrinamas ilgametis politikos tęstinumas keičiantis darbuotojų rotacijai

Daugiau galimybių įsitraukti į ES VB procesus ir ES programų įgyvendinimą

5 Išvados

- Lietuvoje sparčiai didėja susidomėjimas vystomuoju bendradarbiavimu — sritimi, kuri yra laikoma nedaloma Lietuvos užsienio politikos dalimi.
- Tuo pačiu metu, galime įžvelgti ir didėjančius lūkesčius vystomojo bendradarbiavimo veikloms. Nors ne vienerius metus Lietuva aktyviausiai dalyvavo Dvynių bei TAIEX programose, šios veiklos nebėra tokios aktualios. Vis daugiau dėmesio skiriama ilgametėms programoms, kurių atnešama finansinė nauda šaliai yra gerokai didesnė.
- Vis dėlto, tam, kad Lietuva galėtų nuosekliai, sistemingai ir, svarbiausia, sėkmingai įsitraukti į ilgamečius projektus, finansuojamus ES lėšomis, bei maksimalizuoti jų atnešamą naudą, svarbu adresuoti kelis esminius iššūkius:
- Atnaujinti strateginius dokumentus išgryninant strategines kryptis, geografinius regionus, sektorius, kurie apimtų darnaus vystymosi tikslus, Lietuvos stiprybes, valstybių partnerių poreikius. Tikėtina, kad Rytų partnerystės šalys išliks prioritetiniu regionu, o esminė Lietuvos veikla jame — reformų patirties perdavimas. Tačiau norint plėsti VB veiklą į kitus regionus ir išnaudoti to suteikiamas finansines galimybes, svarbu turėti aiškų sąrašą prioritetinių VB veiklų.
- Įgalinti esamas ambasadas proaktyviai įsitraukti į vystomojo bendradarbiavimo veiklas. Nors vystomasis bendradarbiavimas yra laikomas nedaloma užsienio politikos dalimi, šiuo metu jokiame ambasadoje nėra oficialiai už vystomąjį bendradarbiavimą atsakingo žmogaus. Diplomatinė atstovybių darbuotojai neretai būna apkrauti kitais konsuliniais darbais, tad dėl resursų stygiaus VB veikloms nebelieka laiko.
- Tai yra itin svarbu žinant, kad programavimo iniciatyvos veikia „iš apačios“: pradinuose NDICI programavimo žingsniuose, diplomatinės atstovybės konkrečiuose regionuose renka informaciją apie šalių-partnerių poreikius, bendradarbiauja su ES delegacijomis partnerėse šalyse, ir perduodamos informaciją Lietuvos institucijoms, padeda joms formuoti konkrečius projektų siūlymus. Turint ribotą diplomatinė atstovybių tinklą tam tikruose regionuose (pvz. Afrikos žemyne turime tik 2 ambasadas) bei neturint konkrečiai už VB atsakingų asmenų tose ambasadose, Lietuvos dalyvavimas NDICI ir „Team Europe“ iniciatyvose išliks itin ribotas. Kuo platesnis ambasadų tinklas regione, tuo vystomojo bendradarbiavimo veikla bus platesnė ir efektyvesnė.

-
- Teisės aktuose trūksta įtvirtintos funkcijos dėl deleguoto bendradarbiavimo už Dvynių ir TAIEX programų ribų, t.y. didesnio masto programavimo projektuose, kaip NDICI ir „Team Europe“. Kai buvo vykdomos įstatymo pataisos, tuo metu dar nebuvo galvojama apie netiesioginio valdymo projektus, nes jų neturėjome ir nesiruošėme įgyvendinti. Šiandien situacija keičiasi, politikos formuotojai siekia daugiau dėmesio skirti ilgamečiams, didelio masto projektams. Įstatymas turėtų šiuos pokyčius atliepti.
 - Pagal Įstatymą, CPVA, kaip viešojo administravimo institucija, turi turėti aiškias funkcijas, apibrėžtas Įstatyme. Šiuo metu tai apsiriboja funkcijomis, išvardintomis Įstatymo 7 str.; iš teisinės pusės, CPVA kompetencijos daugiau neturi. Vadinasi, teisiškai CPVA yra pagrindinė ir vienintelė Lietuvoje vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdanči vieša agentūra, tačiau su išvardintomis funkcijomis ji negali daryti daugiau, nei tai, ką daro dabar dalyvaudama daugiamečio finansavimo iniciatyvose. Tad Įstatyme turi būti pateiktas konkretus, baigtinis funkcijų sąrašas, bei tam skiriamas atitinkamas biudžetinis finansavimas. Tik suteikdama teisinius svetus CPVA, valstybė galėtų užtikrinti CPVA galimybę dalyvauti VB veiklose plačiau.
-

Bibliografija

- [1] Europos Komisija „European Development Policy“ [internete] <https://bit.ly/3gnFqsm>
- [2] Europos Komisija (2017) „Development Cooperation“ [internete] <https://bit.ly/3uV9qj8>
- [3] Bendrieji ES vystomojo bendradarbiavimo politikos principai yra įtvirtinti 2009 m. Lisabonos sutartyje ir 2017 m. priimtame Europos konsensuse dėl vystymosi.
- [4] Lietuvos Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, „Europos Sąjungos Vystomojo bendradarbiavimo politika“ [internete] <https://bit.ly/3ecRCt7>
- [5] Europos Komisija „Where we work“ [internete] <https://bit.ly/3gijiuA>
- [6] Europos Komisija „Tarptautinės partnerystės“ [internete] <https://bit.ly/3gijiuA>
<https://bit.ly/3ehRYPh>
- [7] Europos Komisija „Green Alliances and Partnerships“ [internete] <https://bit.ly/3ds8WLS>
- [8] Europos Komisija „Digital partnerships“ [internete] <https://bit.ly/3n06BKV>
- [9] Europos Komisija „Sustainable growth and Jobs“ [internete] <https://bit.ly/3v4Y3VM>
- [10] Europos Komisija „Migration and forced displacement“ [internete] <https://bit.ly/3x4BLp3>
- [11] Europos Komisija „Human development, Peace and governance“ [internete] <https://bit.ly/3aiNK8M>
- [12] Jones, A. and Teevan, C. (2021) „Team Europe: up to the challenge?“ [internete] <https://bit.ly/3v1189p>
- [13] DAI Brussels (2019) „Study on the EU and its Member States mobilizing Public Sector Expertise for Development“ [internete] <https://bit.ly/2QDc0vu>
- [14] CPVA, „Praktikų tinkamas Europos vystomajam bendradarbiavimui“ [internete] <https://bit.ly/3trsANG>
- [15] Europos Komisija (2020) „THE NEIGHBOURHOOD, DEVELOPMENT AND INTERNATIONAL COOPERATION INSTRUMENT“ [internete] <https://bit.ly/3v6Jrpb>
- [16] Schuman Associates (2021) „NDICI: €79.5 billion for EU External Action and international partnerships“ [internete] <https://bit.ly/3gnNeKy>
- [17] Lietuvos Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, „Statistika“ [internete] <https://bit.ly/3mXngPp>
- [18] Balčytytė, G., Blink, D. and Miller, J. (2018) „Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų dalyvavimo vystomojo bendradarbiavimo veikloje veiklos vadovas“ [internete] <https://bit.ly/3n1xNJu>

- [19] Lietuvos Respublikos Seimas (2016) „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas“ [internete] <https://bit.ly/3mZo8CS>
- [20] Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2018) „Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas“ [internete] <https://bit.ly/32rhlmj>
- [21] Lietuvos Respublikos Seimas (2020) „Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programos“ [internete] <https://bit.ly/3efQ69v>
- [22] Lietuvos Respublikos Prezidentūra (2019) „Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos kalba Diplomato dienos proga“ [internete] <https://bit.ly/3v2XWKS>
- [23] Lietuvos Respublikos Prezidentūra, Lietuvos Užsienio reikalų ministerija, Kurk Lietuvai (2021) „NAUJOJI LIETUVOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS VIZIJA“ [internete] <https://bit.ly/3ekC2fg>
- [24] Lietuvos Vystomojo bendradarbiavimo departamentas „PROJEKTAS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO STIPRINIMUI“ [internete] <https://bit.ly/3gm7A6N>
- [25] 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“ [internete] <https://bit.ly/3duMYrn>
- [26] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija „Europos Sąjungos Dvynių programa“ [internete] <https://bit.ly/3gl7rRh>
- [27] CPVA (2020) „2017 m. ES Dvynių programos vadovas (2020m. atnaujinimas)“ [internete] <https://bit.ly/32u2b5v>
- [28] CPVA (2020) „CPVA teikiamas paslaugas ES Dvynių projektų dalyviai įvertino itin teigiamai“ [internete] <https://bit.ly/3tvMjvb>
- [29] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija „Lietuvos laimėti projektai“ [internete] <https://bit.ly/3vftzAT>
- [30] CPVA (2019) „Europos Komisija: CPVA atitinka dar vieną ES standartą“ [internete] <https://bit.ly/3tvNpXP>
- [31] CPVA (2019) „Europos Sąjungos finansuojama programa „Parama viešųjų finansų valdymui Ukrainoje (EU4PFM)“ [internete] <https://bit.ly/3e7wl3S>
- [32] CPVA (2019) „Europos Sąjungos finansuojama programa „Parama teisės viršenybės reformoms Ukrainoje““ [internete] <https://bit.ly/2RMhJ2B>
- [33] CPVA „Projektai - Turkija. ES – už energetikos kaitą: Merų paktas Vakarų Balkanuose ir Turkijoje“ [internete] <https://bit.ly/3x6RjZx>

[34] ETTG (2020) „ETTG/ECDPM MFF online workshop event. Programming the NDICI in a post-Covid era” [internete] <https://bit.ly/3eie8Rc>

[35] ECDPM „NDICI GEOGRAPHIC (BILATERAL) PROGRAMMING” [internete] <https://bit.ly/3dt9gtl>

[36] Fischer, D. (2020) „NDICI and programming” [internete] <https://bit.ly/2P5wZ9Q>

[37] CPVA, „Europos vystomojo bendradarbiavimo praktikų tinklo naujokei – lyderio marškinėliai” [internete] <https://bit.ly/3x6ZKw>

[38] Coalition for digital development „D4D Hub: EU international partnerships” [internete] <https://bit.ly/3tyi1lb>